

Etika

- dnes více rozdíl mezi etickou x sociální, právní sférou
- těžké definovat, co je to etika
- základní problém:
 - příliš komplexní společnost
 - žádná jednotící idea
 - problém s autoritou – Bůh/bohové, osvícenské univerzálie

Dvě hraniční pozice současnosti

Postmoderní situace

– vede mnohé k přesvědčení, že morálka je relativní k společenství, v němž se objevuje; každá společnost má velmi či částečně rozlišnou morálku **A) morální relativismus**

Nejistota v postmoderní době + osvícenský univerzalizmus

– existují univerzální morální pravidla: chraňte malé děti, nezabíjejte nevinné lidi, nepůsobte vnímajícím bytostem zbytečnou bolest; př. upalování vdov v Indii (upalování vdov po manželově smrti X zabíjení vdov) **B) morální absolutismus**

Základní etické přístupy současnosti

Kritika ad A) Každý morální relativista vyznává jedno morální pravidlo: „Nevměšujte se do života jiných kultur“.

Kritika ad B) Jsou pevně dána ona univerzální pravidla? Čím jsou dána? Jaký je přesně jejich výčet? V odpovědi se liší jednotliví autoři, kde je absolutismus?

Základní historické postoje etiky

Helenismus:

- velice podobná situace
- velké říše, střet různých náboženství a státních uspořádání
- zmatení

REAKCE:

kynismus

stoicismus

epikureismus

vycházejí z Sokrata, Platóna, Aristotela – štěstí (eudaimonia),
ataraxia

Základní historické postoje etiky

Kynismus:

Štěstí = kultivované lhostejnost ke světským záležitostem
x případ Diogenes

Epikureismus:

Epikuros (341-270) – štěstí=slast, ale slasti lze dosáhnout pouze umírněným jednáním => „epikurova zahrada“, vyhnutí se vnějšímu světu

Základní historické postoje etiky

Stoicismus

ontologie: svět je jeden veliký organismus = „bůh“, člověk je jeho součástí, tomuto organismus vládne

„přirozený zákon“ = božského původu

etika: člověk omezuje své tužby na dosažitelné cíle, cíl = nevzpěčovat se Osudu

+ všichni lidé jsou si rovni

Jednalo se o etiku, o níž nám jde? Jakou společnost by mohla taková etika iniciovat?

Základní historické postoje etiky

Středověká etika:

- křesťanství (židovství)
 - lineární pojetí času
 - Bůh naprostý střed všeho (křesťan X helén - stoik, pohled na rozsápání zvířaty)
 - HLAVNÍ KATEGORIE: SPÁSA (ŠTĚSTÍ)
- ➔ platónská větev (sv. Augustin – 354–430), aristotelská (sv. Tomáš Akvinský – 1224–1274)

Základní historické postoje etiky

PLATÓNSKÁ VĚTEV:

- Dva světy – Světská obec a Boží obec
- Spásu je možné dosáhnout pouze prostřednictvím církve (Boží obec)
- Stát = často zkažený, přesto nutný prostředek k udržení pořádku

Helénismus, křesťanství – POSTUPNÉ ODDALOVÁNÍ STÁTU (POLITICKÉHO SPOLEČENSTVÍ A ETICKÉHO SPOLEČENSTVÍ), 1. KROK KE VZNIKU SOUKROMÉ MORÁLKY, K ODDĚLENÍ SFÉRY ETIKY A PRÁVA, SOCIÁLNÍHO A POLITICKÉHO USPOŘÁDÁNÍ

Základní historické postoje etiky

RENESSANCE, NOVOVĚK:

- ústup Boha do ústraní
- člověk středem pozornosti
- po 30-leté válce víra postupně soukromou záležitostí
- kde hledat autoritu morálních postojů? – v přirozenosti člověka – 2 zákl. typy: člověk je zlý x člověk je dobrý

Thomas Hobbes (1588—1679):

- člověk je od přirozenosti zlý, homo homini lupus
- jak mohla vzniknout morálka?
- * **teorie společenské smlouvy** (Locke => inspirace Výhlášení nezávislosti USA, politické konotace), politické uspořádání jako zdroj morálky

Základní historické postoje etiky

Jean J. Rousseau (1712—1778):

- člověk je od přírody dobrý, kazí nás společnost
- civilizace= umělé potřeby => pokřivení charakteru
- mýtus „vznešeného divocha“ => inspirace anarchismus (stát škodí, Kropotkin) + sociobiologie, romantismus

David Hume (1711—1776):

- jak se liší morální soud (vražda je špatná) od tvrzení (tráva je zelená)?
- mají stejnou strukturu, ale z premis bez další informace nemůže usuzovat na závěr, v němž je obsažena nová informace
- „vražda je“ x „vražda je špatná“ (neměla by se stávat)
nesprávná dedukce z „je“ na „má být“,
- neexistuje morální logika!!

Základní historické postoje etiky

David Hume (1711—1776) pokračování:

- co jsou mravní výroky? je to subjektivní pocit „vražda je špatná“ = „neschvaluji vraždu“ → naše morální soudy mají pouze psychologickou, nikoli logickou nebo empirickou hodnotu → **NEKOGNITIVISMUS**

Reakce na HUMA:

- osvícenci (univerzální rozum), Kant
- utilitaristé

Základní historické postoje etiky

Immanuel Kant (1724—1804):

- **mravnost = následování povinnosti (deontologie)**
- co je to povinnost?
- teoretický rozum (poznání) x praktický rozum (slouží dosažení ideálu dobrého života)
- ideály dobrého života = povinnosti, kategorické imperativy
- hypotetický imperativ: když chci udělat zkoušku z etiky, musím se naučit
- kategorický imperativ (KI): nesmím krást, musím mluvit pravdu atd.
- podstata KI: univerzalizace takového jednání, co by se stalo, kdybychom takové jednání zobecnili
- krást je správné – nelze zobecnit

Základní historické postoje etiky

Immanuel Kant (1724—1804):

zobecnění KI:

- 1) formulace: „Jednej jen podle té maximy, od níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem...“
- 2) „Jednej tak, abys používal lidství, jak ve své osobě, tak i v osobě druhé vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek...“

Základní předpoklady:

- 1) rozum = univerzálnost => správné jednání univerzální
- 2) morálka pouze mezi racionálními bytostmi, lidmi
- 3) co zvířata, mentálně postižení, životní prostředí

Základní historické postoje etiky

Utilitarismus 19. st.:

Jeremy Bentham (1748—1832), John St. Mill (1806—1873)

- empirismus
- „vědecký základ“ – jak právo, tak morálka

Bentham

- definice „člověka“= pod vládou „slasti a strasti“ => snaha maximalizovat slast, minimalizovat strast
- podstata morálky „hedonistický kalkul“: co největší štěstí, pro co největší počet lidí
- důraz na následky, nikoli motivy činů

Základní historické postoje etiky

Utilitarismus 19. st.:

John St. Mill

- následování pravidel: následujte jen ta pravidla, která podle zkušenosti přinášejí nejvíce štěstí, pro co největší počet lidí
- má svoboda končit tam, kde začíná svoboda druhého
- euthanázie? vražda?

Důsledek:

- podobně jako Kant důraz na pravidla (Kant KI, Mill pravidla největšího štěstí)

Základní historické postoje etiky

Emotivismus 20.st.:

A. J. Ayer (1910—1989), G. E. Moore (1873—1958)

- navazují na Humovy analýzy – „vražda je špatná“ nemusejí nést nějaké pocity (psychologický aspekt), fakticky jen pocity vyjadřují emoce => „emotivismus“
- teorie „hurá-fuj“
- ➔ neexistují žádní odborníci na morálku

(případ Ayer—Austin – Oxford, přednáška)